

odličen pristaš konservativne stranke. Govori se, da je precej vplival na grofa Taaffeja. Konservativni listi sedaj ob njegovi smrti povzdigujejo njegove zasluge. V političnem oziru mu pač ne bode nikdo odrekal zaslug, ali hvaliti ga zaradi njegovega delovanja za obrtnike, ga je malo odveč. Novi obrtni zakon, kateremu je on duhovni oče, je obrtnikom več škodoval, nego koristil. To se prav lahko posname iz izjav obrtnikov pri enketi na Dunaji. To je tudi čisto naravno. Malemu obrtniku se ne more nič pomagati, če se ne omeji pravica velikim tovarnarjem, za to pa grof Belcredi ni bil, ker je sam imel tovarno. Od njega tudi izvira določba, da tovarnarjem ni treba dokaza zmožnosti, s katero so vse določbe o dokazu zmožnosti iluzorične postale.

Vatikan. — Pred kratkim je vsprejel papež v avdijenci španjskega politikarja Castelarja. Castelar je bil svojedobno velik nasprotnik sv. Stolice. Pogovarjala sta se jako pristržno in sv. Oče mu je pojasnjeval svojo politiko nasproti Francoski in Španjski. Castelar se je uveril pri tej avdijenci, da je papež popolnoma zdrav in čil na duhu. — Proti nekemu italijanskemu časnikarju se je Castelar izrazil, da je pač že z raznimi državniki govoril, a s tako odločnim, odkritosrčnim in modrim, kakor je papež Lev XIII. še ne. Glede Francoske se je papež izjavil za republiko, kajti zanj ne znači oblika vlade nič. Glede socialnega vprašanja je rekel papež, da je treba pomiriti delodajalce in delavce. Prvi morajo svoje zahteve zmanjšati, drugi se morajo odreči svojim krivim idejam. O boleznih ruskega carja govoreč je rekel papež, da se v služaji smrti Aleksandra III. ni bati ničesar, ker je gotovo, da bo njegov naslednik isto miroljubno politiko tiral kakor ta. — V kratkem bode dvoje posvetovanje pod predsedstvom papeževim o sredstvih, s katerimi bi bile navzoče vzhodne cerkve zjediniti s katoliško cerkvijo. Posvetovanj se udeležita dva armenska katoliška patrijarha. — Da bi pač naporom papeževim, zjediniti razkolne cerkve s katoliško cerkvijo, sledili lepi uspehi.

Belgija. — Minola nedelja bila je za Belgijo velik političen dan. Vršile so se ta dan prve volitve po novem splošnem volilnem redu. Kakor se je pričakovalo, zmagala je katoliška stranka. Razmerje je tole: Katoliki so si priborili 77 mandatov, liberalci 7 in socialisti 12, ožjih volitev je treba 56. Zanimivo bo, če v kratkem reasumujemo glavne poteze o novem volilnem redu. Dosedaj je imelo volilno pravico le 134.000 državljanov, po novem volilnem redu je pa 1.370.687 volilcev. Vsak državljan, ki je 25 let star, neomadeževan in vsaj eno leto stanuje v občini, ima volilno pravico. Kdor je star 35 let, je družinski oče ali vdovec in plača najmanj 5 frankov davka, potem kdor je star 25 let in ima posestvo vredno 2000 frankov ali vživa letno rento 100 frankov, ima 2 glasova. Naobraženci imajo tudi po en glas več. Teh 1.370.687 volilcev se porazdeljuje v 853.628 državljanov z enim volilnim glasom, 293.678 državljanov z dvema volilnima glasovoma in 223.381 državljanov s tremi glasovi, ki z ozirom na to, da je volitev obligatorična oddado vsi 2.111.127 glasov. To velja za volitve v poslansko zbornico. Za volitve senatorjev je le 1.149.732 volilcev, ker se zahteva tu starost 30 let. Kdor hoče voljen biti, mora biti 40 let star in mora imeti primerno premoženje. Kdor ne pride volit, zapade globi do treh frankov. Voli se s tiskanimi listki. Skrutinij se vrši na glavnem sedeži volilnega okraja, kamor se urne zapečatenene in v spremstvu oborožene straže preneso. Tu se listki premešajo in potem se štejejo glasovi, tako, da se nič ne ve o izidu volitev v posameznih okrajih. — Na podlagi te splošne volilne pravice vršile so se minolo nedeljo v Belgiji prvokrat volitve v poslansko zbornico.

Rusija. — Profesor Leyden iz Berolina, ki zdravi carja, se je izjavil, da stanje carjevo ni absolutno brez nade, on pričakuje, da se bo carju na bolje obrnilo. Profesor Zaharjin, tudi zdravnik carjev, pa ima bolezen carjevo za ne-

ozdravljivo. — Car biva sedaj v Livadiji v Krimu pod milejšim podnebjem. V kratkem odide na otok Krf, kjer bo baje prezimil. Za časa odsotnosti carjeve imenovalo se bode regentstvo, ki bo imelo pa samo eksekutivno oblast. Na čelu regentstva stal bo veliki knez Mihael Aleksandrovič, na strani pa mu bota Vladimir Aleksandrovič in carjevič. — Nekateri listi vedo povedati, da bo kmalu poroka carjevičeva z Aliso Hensensko, drugi pa zopet zatrjujejo, da ni še nič natančnega določenega o poroki.

Azija. — Po zadnjih poročilih sklepati gre vojna mej Japonci in Kitajci proti svojemu koncu. Mej tem, ko so se jele razne evropske velevlasti domenjavati, kako bi se naredil konec vojski, ki je na veliko kvar ondotnim Evropejcem, posebno trgovcem, izrekla se je baje Kitajska, videča, da ne more več dalje, da je zadovoljna, da se Koreja proglasi neodvisno in je ob ednem tudi pripravljena dati Japoncem odškodnino za vojsko. Po tem takem bi bil namen Japoncev dosežen. Kakor so vedeli v vojski prenašati Kitajce, tako znali si bodo tudi glede ureditve zadev na Koreji sebi koristiti. Korejo bodo pač proglasili neodvisno, a v resnici bodo pa že tako naredili, da bodo oni sami imeli ondi prvo besedo.

Obrtnija.

Rokodelstvo in stroji.

Pod tem naslovom je krojaški mojster v Ljubljani, gospod Matija Kunc, v dunajskem listu „Reichspost“ priobčil dober članek povodom razstave motorjev v Gradcu. Članek je sicer že malo zastaran, a zaradi zdravih njegovih misli, zdi se nam vendar potrebno, da ga priobčimo v vsem obsegu.

Gospod člankar pravi, da se v Avstriji že več kakor deset let bavijo z rešitvijo obrtnega stanu. Ta rešitev je pa, ker tistih, za katere gre, ni v parlamentu, največ v rokah tistih strank, ki so nasprotnice malemu izdelovalcu, in pa tistih, katere so se navzele manšesterskih nazorov in zatorej **zmatrajo propad rokodelstva kot naravni razvoj novodobnega narodnega gospodstva.** Naše časopisje, ki je izključno v „trdnih rokah“ velikega kapitala, tudi po svoje pripomore, da nazore zmeša in s svojo kate-dersko modrostjo naslika naša prizadevanja za obrtno reformo za brezmiselna. Čudno, v jedni točki so se pa te stranke vsaj popolnoma zjedinite in dobro vedo, kje nastaviti vod, da se male obrtnike tako povzdigne, da se bode moglo meriti z veliko fabrikacijo in ž njo vspešno tekmovati.

Čudno se moramo mislečemu človeku zdeti, da največji nasprotniki rokodelstva sedaj nakrat trobijo, kako bi se njim na vrat natvezla jednaka konkurenca. Še bolj čudno je pa, da stranke, ki se imenujejo konservativne, z onimi, katerih gospodarska načela sicer vsaj navidezno pobijajo, v tej stvari se popolnoma vjemajo, da napravijo zmešnjava mej tistimi, ki so v političnem oziru poleg kmetskega stanu njih jedina podpora. Ko dolgo niso vedeli, katero univerzalno sredstvo bi priporočali malemu obrtniku, je neka pribrisana glava prišla na to, da je v novih iznajdbah, katere so podkopale obrtni stan, tudi zdravilo, da se zopet oživi! Stroj, ki je roko-

delcu izpihal luč življenja, naj mu jo zopet povrne. To se pravi hudiča z belcebubom izganjati. Naslednji stavek iz oficijelnega lista, kateri je gotovo o svojem času od merodajnih krogov dobil navod, kako naj piše, bode najbolje pojasnil nazore novih rešiteljev obrtnega stanu!

Če mali stroj omogoči lastnika, da naredi **30 parov čevljev na dan**, potem bode mogel čevljar obstati poleg čevljarske tovarne (izdelovanje 30 parov čevljev na dan po tem modrovanjem še vedno ni tovarna!) in zagotoviti svoj obstanek. **Ročna spretnost, izobraženost samo ne zadošča, delo mora biti po ceni**, to se pa da doseči le z malimi motorji, katerih napravo bode treba podpirati naravnost ali pa z združevanjem in olajšanjem dobivanja kredita.

Ravno deset let je, kar je „Neue Freie Presse“ v svojem uvodnem članku to, kar smo naveli, kot „modre nauke“ priporočala, da si vsi vzamejo k srcu in še pogledamo državno povzdigovanje obrtnije s tega časa, vidimo, da so omenjeni „modri“ nauki še vedno vodilo merodajnim krogom.

Pripravili so do tega, da so vsako leto v kakem mestu — najbrž v kakem takem, katerega najbolj tlačijo velike tovarne — **priredi razstavo motorjev in orodij**, da se rokodelcu za nizko ceno omogoči občudovati čudeže novejših strojev. Če ima rokodelec potreben drobiž in prostor za napravo **nedragega električnega prenašanja sil**, in družih taci malenkostij, to je pač postranska stvar. Kak premožnejši mojster naposled le kupi kak parni ali petrolejski motor in prodajalcu strojev je pomagano!

Letos je nas glavno mesto štajarsko Gradec, razveselilo s tako razstavo in da prireditelji razstave sami ne pričakujejo od nje nič več, kakor občudovanje tehničnega napredka, kateri ima ubogega rokodelca malo pretresti, kažejo nastopni stavki v nagovoru predsednika razstavne komisije:

Brezsilno stoji malo obrtništvo proti velikemu parnemu stroju, kajti kar sta trud in pridnost storila v nekoliko dneh, to stroj igraje (!) obdela v jedni uri dvajset ali še večkratno in trgovec rajši poseže, povejmo naravnost (kako odkosrčno), **po lepo izdelanih, in mnogo cenejših tovarniških izdelkih**. (Kakšna reklama za rokodelca!) Pa poslušajmo še dalje! „Zato se je priredila razstava, da se more obrtnik prepričati, **če se ima njegovo blago bati konkurence strojev**, in če blago, katero on izdeluje, zamore prenašati **drago električno vršbo** (tu naj se pa obrtnik kar strese strahu), ali so zanj koristni plinov, benzinov ali petrolejski motor in katera nova orodja bi mogel potrebovati.“ „Če razstava to doseže“, rekel je govornik, „storila je dolžnost svojo.“

V družih besedah bi se to reklo: „Rokodelec, tukaj imej priložnost, da se prepričaš, da z majhnim motorjem katerega vršba je primerno dražja, kot delo velicega parnega stroja, ti toliko ne bode pomagano, da bi mogel tekmovati z veliko tovarno, ali **svojim majhnim sotekmovalcem** v rokodelstvu, pa že z ž njim izpihaš luč življenja.

Jaz nikakor nisem sovražnik stroja, potrebujem ga celo sam; ali da se pa najdejo ljudje, ki hočejo z umetno propagando za razširjenje strojev **rokodelski stan rešiti, tega pa ne morem razumeti**. Tega mnenja je menda tudi gospod trgovski minister grof Wurmbbrand, kar nas veseli in daje upanje, da se v višjih krogih prikazuje neki nov duh. Njegov odgovor na omenjeni nagovor predsednikov, je bil podoben, kakor bi ga bil s pestjo udaril po očesu. Minister je skoro rekel brez vsacega vvida: Jaz zmatram izdajo zakonov, kateri bi mogli pomagati obrtniji in nje vspevanju kot jedna najvažnejših nalog svojega področja. (Torej zakoni namesto motorjev!) Opozarjam že na predložene zakone, katerim je namen, **narediti red in stalnost v gospodarskem življenji malega obrta**. Po vpleteni opazki, da rokodelci ne sovražijo strojev, in da jih naj rabijo, **v kolikor od tega ne trpi kakovost dela** je minister nadaljeval: V obrtnobogati Angliji vidimo cvetoč obrtni stan, angleško ročno delo se zaradi solidnosti in okusa **jako visoko plačuje** v primeri k nedragemu tovarniškemu delu. Tako je tudi v vseh naprednejših deželah. Premožen mož bode stvari, katerih potrebuje, vedno kupoval le pri rokodelstvu in ne bode gledal na ceno, če je blago okusneje in boljše, nego so tovarniški izdelki. Zato je potrebno dveh stvari. Premoženje kupcev se mora množiti in ročno delo popolnjevati“.

Omenjene besede ministrove, ki bistvo rokodelstva popolnoma prav izražajo, ker se s popolnjenjem dela s stroji ročno delo vendar ne sme spravljati v nevarnost, bi morale oči odpreti vsaj onim političnim krogom, ki se imenujejo obrtu prijazne, da bi spoznali, **da se s tem ne pospešuje korist rokodelca, ako se, rekli bi avtoritativno proslavlja lepoto in nizko ceno tovarniških izdelkov, in javno ponižuje zares v vseh kulturnih državah (izimši Avstrijo) cenjeno in iskano ročno delo**.

Se je li čuditi, da pri taci vladajočih nazorih za strokovno šolstvo ni pravega pojma, da poleg nezadostnega števila obrtnih šol, ki so pa uravnane največ le za stavbene obrte, za druga rokodelstva v Avstriji **nimajo nobenega zavoda za višje izobraženje**, in da se misli, da se je z napravo tako imenovanih obrtnih nadaljevalnih šol, v katerih po dovršenem dnevnem delu učenci navadno spe, že vse storilo, da se povzdigne rokodelstvo na ono stopinjo popolnosti, da se bode rokodelstvo tudi v Avstriji tako cenilo in iskalo, kakor v „naprednejših deželah“.

Pa ne le s socijalnopolitičnega, temveč tudi s strogo strokovnega stališča, nasprotuje proslavljanje dela s stroji pogojem obstanka rokodelstva. Teorije se ne dajo nabiti na jedno kopito V kolikor morejo stroji in zboljšana orodja koristiti rokodelcu, se tako že rabijo.

Kar se tiče rokodelskih obrtov, se motorji najbolj rabijo pri mizarstvu, zboljšano orodje pa pri lesnih in kovinskih obrtih, da se ž njim olajšajo delo.

Kar se pa tiče oblačilnih obrtov se je pa pač z vpeljavo šivalnega stroja dosegel vrhunec, več se bode težko iznašlo.

Zatorej je popolnoma nedotakljivo načelo, da je jedini pogoj obstanka rokodelstva popolnjenje ročne spretnosti, da torej ne morejo mehanične, temveč umetniške sposobnosti rokodelstvo ohraniti poleg tovarn. Za to se je s starih časov sem na to pokladalo veliko važnost, da je učenec znal svoje „mojstersko delo“ narediti z roko, še brez tistih strojev, ki jih imajo. Kjer ni tega, služijo obrtni učenci le špekulaciji in ostanejo robni strojev vse življenje.

Dobri zakoni, ki bi branili naše pošteno rokodelstvo pred surovimi izgredi in sleparsko špekulacijo naše novodobne industrije in trgovskih vitezov so vsaj ravno tako potrebni za rešitev rokodelstva, kakor razstave motorjev. To je pa posebno potrebno v državah, kjer narodov instink, zapeljan po mnogoletnih prevarah, ne more več tako dobro ločiti solidnega dela od sleparske reklame — kakor na Angleškem.

Obrtnijske raznoterosti.

Reforma obrtnega zavarovanja. Vlada misli na neko reformo zakona o zavarovanju za slučaj bolezni. Obrnila se je do bolniških blagajnic, do zavarovalnic proti nezgodam, trgovskih zbornic in pa do obrtnih nadzornikov z vprašanjem, katere določbe sedanjega zakona bi bilo potrebno premeniti.

Trgovski monopol na žganje. Finančni minister pl. Plener misli sklicati enketo, v kateri bodo imeli priložnost razni interesenti žganjarske obrti povedati svoje mnenje, kako bi trgovinski monopol na žganje vplival na proizvodnjo in porabo te pijače. Enketa se pa še le snide, ko bode v ministertvu že dovolj proučili stvar za izdelovanje dotičnega zakonskega načrta.

Posojilnico osnovali so v Kranjski gori na Gorenjskem.

Shod koroških posojilnic je bil dne 3. t. m. pod predsedstvom gospoda državnega poslanca Mihe Vošnjaka v Celovcu.

Zakon proti sleparski konkurenci. V Nemčiji se pripravljajo zakon proti sleparski konkurenci. Posebno hudo se bodo kaznovale in tudi policijsko preprečevale sleparske reklame z neresničnimi podatki o tem, kakšno je blago, kakšna mu je cena, od kot je in koliko je? Nadalje se bodo potem zakonu kaznovali sleparji pri meri in vagi, navidezne kupčije, ponarejanje trgovskih znamenj in poniževanje poštenega trgovca ali obrtnika z nepoštenimi konkurenčnimi manevri. Strogo se bode tudi kaznovalo, ako bi kdo na nedovoljen tajen način si dobil seznam kupcev ali naročnikov kacega družega trgovca ali obrtnika, ali pa zlorabil tovarniško tajnost. Vidi se, da bode ta zakon imel mnogo dobrih določb. Zadel bode v prvi vrsti sleparske židovske trgovce.

Kmetijstvo.

Črtice o kmetijski kemiji.

P r s t.

(Dalje.)

Kakor so kalijeve, natrijeve in kalcijeve spojine važne za rastlinstvo, tako so potrebne tudi magnezijeve. Zato pa tudi o tej kovini hočemo nekoliko spregovoriti.

Od kovin, o katerih smo dosedaj govorili, se nobena ne obdrži na prostem zraku, magnezij se pa pri navadni gorkoti ohrani precej časa. Pri višji gorkoti pa zgori s svetlim plamenom, to je spoji se s kislikom. Rabijo ga celo za intenzivno svetlobo, posebno pri fotografiji, kadar hočejo po noči kaj fotografovati. Magnezij je bele barve. Če ga razbelimo, se topi, pri večji vročini pa tudi shlapi. Pri navadni gorkoti vode ne razkroji, pač pa pri gorkoti okrog 100°, odtegne jej kislik, s katerim se spoji in pri tem nastaja nespojen vodik. V razredčenih kislinah se raztopi. Iz njegovih spojin dobivajo ga na različne načine. V trgovini se nahaja kot žica, trak, kosi ali praš, za kar se že potrebuje.

Magnezij se nahaja kemično spojen v raznih kamenih, kakor v avgitu, omolitu, magnezitu itd. Nahaja se pa tudi v mnogih rudninskih vodah in v morji.

Če magnezij zgori, nastane magnezijev okis, ki se po navadi imenuje žgana magnezija, ker se navadno doobiva s tem, da razbelimo ogljikovokislo magnezijo. Ta okis se v vodi jako težko topi. Če pa zdrobljeno žgano magnezijo zmešamo z vodo, se strdi v magnezijin hidrat. Zaradi te lastnosti rabijo žgano magnezijo za kit.

V zemlji se nahaja pred vsem ogljikovokisla magnezija. Znano je kot kamen dolomit in magnezit, pa je tudi pomešana mej prstjo. Čista ogljikovokisla magnezija je bela rahla tvarina, katera se rabi tudi v obrtniji in pri zdravilstvu.

Fosfornokisla magnezija nahaja se tudi v zemlji, potem pa tudi v kosteh živali, scalnici, žitnem zrnu. Fosforna magnezija je brezbarvena kristalinična tvarina, ako se nahaja samočista.

Poleg tega so pa v prsti še v spojine magnezije z nekaterimi manj znanimi črnoprstnimi kislinami, ki so pa jako važne redilne snovi.

Železo je tudi prvina, ki je večje važnosti za rastlinstvo in živalstvo, nego bi si kdo mislil. Nahaja se železo v krvi živali, pa tudi v rastlinah. Zato je pa potrebno, da se nekaj železnih spojin nahaja v vsaki rodovitni prsti.

Železo je občno znana kovina in jo zatorej nam ni potrebno opisovati. Pač pa moramo spregovoriti o železnih spojinah, ki se nahajajo v prsti. Jedna taci spojini je hidrat železnega okisa, ki se po navadi rja imenuje. Nareja se, če se železo na vlažnem kraji spaja s kislikom in ob jednom tudi z vodo. V prirodi se nahaja kot rujavi železni kamen, rumene železna ruda i. t. d. v večjih in v manjših množinah v prsti. Rumenorujavkast je in daje raznim rudninam barvo.

Druga taka spojina je fosfornokislo železo, ki je brezbarvena tvarina in je posebno velicega pomena za rodovitnost prsti.

Velike važnosti za dobroto vsake prsti so silicijeve spojine. Nekateri so redilne snovi, druge pa po svojih fizikalnih lastnostih pospešujejo rast rastlin. Ta prvina je jako razširjena po zemlji, ali nespojena se pa vendar